

Monika Michaluk

Scenariusz warsztatów

Karnawałowe harce

Monika Michaluk – pomysłodawczyni, autorka koncepcji i współautorka tekstów książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach* (Wydawnictwo Albus). Autorka i kuratorka wystaw dla dzieci oraz projektów edukacyjnych, związanych z interpretacją dziedzictwa i zagadnieniami międzypokoleniowymi.

Grupa wiekowa: 8-10 lat (uczniowie klas III i IV, potrafiący samodzielnie czytać).

Czas trwania: do 105 min (dwie godziny lekcyjne + przerwa 15 min).

Liczba uczestników: do 25 osób.

Cele edukacyjne warsztatu:

Zajęcia zachęcają dzieci do zapoznawania się z dawnymi obrzędami i zwyczajami oraz do zrozumienia odwiecznych związków człowieka z naturą. Podczas zajęć dowiedzie się, co to są zapusty, jaki był ich związek z kulturą rolną naszych przodków oraz po co ludziom maski w karnawale? Poznacie również kilka rodzajów tradycyjnych, polskich kostiumów karnawałowych i odgadniecie ich symbolikę. W ramach prac manualnych wykonacie własne, zwierzęce maski karnawałowe używając przy tym zgromadzonych wcześniej materiałów z recyklingu.

Organizacja przestrzeni

Potrzebne będą:

- stoły i krzesła dla uczestników, zabezpieczone przed zabrudzeniami i ustawione tak aby dzieci miały dużo przestrzeni do pracy,
- na osobnym stoliku, dla wygody, można ułożyć materiały do wykonania masek,
- warto zadbać o to aby dzieci miały łatwy dostęp do chusteczek nawilżających i ręczników papierowych aby móc na bieżąco przecierać zabrudzone ręce.

Materiały

- kilka sztuk książki pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego, Wydawnictwo Albus (ze względu na to, że utwór ma formę komiksową dla lepszego zrozumienia treści i efektu wspólnego czytania wskazane jest, aby w trakcie zajęć na jedną, czteroosobową grupę uczestników przypadł min. jeden egzemplarz),
- farby (akrylowe, plakatowe),
- makulatura (do zabezpieczenia stołów przed zabrudzeniem),
- dziurkacze biurowe,
- klej biurowy, klej do montażu,
- gumka do zamocowania po obu stronach masek,
- pędzle,
- kubeczki z wodą,
- nożyczki,

- materiały do wykonania masek, koniecznie z recyklingu: kartony, tekturowe rolki, dziubki od pudełek do jajek, gazety, arkusze białego i kolorowego papieru, gałganki, welenki, pióra i koraliki,
- przed zajęciami przygotuj kilka wzorów gotowych masek, które będą służyły jako materiały pokazowe podczas pierwszej części warsztatu (są to: maska bociana, kozła, konia, sowy i niedźwiedzia),
- by ułatwić uczestnikom pracę, przygotuj również kilka gotowych szablonów masek zwierzęcych po to aby dzieci mogły je odrysowywać na tekturze i wycinać (darmowe wzory szablonów bez problemu możesz odnaleźć i pobrać w Internecie).

Zgodność tematu z założeniami podstawy programowej:

Wprowadzanie uczniów w świat wartości, w tym współpracy i szacunku dla tradycji; wzmacnianie poczucia tożsamości indywidualnej i kulturowej; promowanie postaw ekologicznych oraz rozwijanie umiejętności manualnych, a także czytania i aktywnego słuchania.

O książce:

Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus) to książka, która może pełnić rolę praktycznego przewodnika po zagadnieniach związanych z polskimi świętami i tradycjami. Książka ukazuje naturalną koncepcję czasu i powiązany z nim, cały roczny cykl obrzędowy, odsłania źródła i niekomercyjne aspekty świąt oraz pokazuje jak wyglądało życie i rzemiosło na dawnej wsi.

Opis warsztatów:

Zajęcia składają się z dwóch części – teoretycznej i praktycznej.

- I część, teoretyczna: polega na wprowadzeniu do tematu poprzez rozmowę i wspólne czytanie książki „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus). W trakcie zajęć dialog z uczestnikami będzie się odbywał na zasadzie zadawania otwartych pytań i odpowiedzi, udzielanych przez dzieci w oparciu o ich własne doświadczenia i luźne skojarzenia. Podczas części teoretycznej dzieci dowiedzą się skąd się wzięła karnawał oraz co to są zapusty. Poznacie również kilka ciekawostek związanych z symboliką polskich zwierząt takich jak niedźwiedź, bocian, kozioł, koń i inne. Odpowiedzcie sobie również na pytania takie jak np. Po co ludziom maski w karnawale? Dlaczego karnawał świętowany jest we wszystkich kulturach świata? Czas trwania: 45 min.
- II część, praktyczna: polega na własnoręcznym wykonaniu masek karnawałowych, przedstawiających ulubione zwierzęta. W tym celu uczestnicy wykorzystają materiały i ścinki z recyklingu, takie jak: kartony, tektury, makulatura, kolorowe i białe papiery, koraliki, etc. Wskazane jest również malowanie tekturowych masek farbami, według własnej inwencji. Podczas prac manualnych, przy wsparciu osoby prowadzącej, uczestnicy mogą porozmawiać również o tym ile kreatywnych możliwości oraz cennych surowców możemy zyskać twórczo wykorzystując śmieci i odpady. Czas trwania: do 45 min.
- Ważne uwagi: ze względu na charakter zadania warsztatowego, podczas wykonywania prac manualnych, wskazana jest pomoc osoby dorosłej. Treści pierwszej części warsztatu mogą zostać skrócone lub rozbudowane przez prowadzącego według własnej inwencji – po to aby dopasować je do możliwości grupy.

Przebieg zajęć

I. Część teoretyczna

- Wstęp *

Rozpocznij zajęcia od pokazania okładki książki pt. *Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach* autorstwa Moniki Michaluk, Michała Stachowiaka i Witolda Przewoźnego (Wydawnictwo Albus), a następnie zaprezentuj uczestnikom treści ze stron nr 28-29. Opierając się na wizualizacjach i prostych skojarzeniach zapytaj dzieci o czym według nich może być ta książka? Odpowiedzi będą dobrym punktem wyjścia do rozmowy na temat tego w jaki sposób nasi przodkowie odmierzali czas zanim na świecie pojawiły się zegary, komputery i telefony komórkowe. W ramach wprowadzenia do tematu krótko objaśnij, na czym polegał cykl naturalny i jego obserwacje oraz co to są równonocce i przesilenia. Z jakimi świętami w roku są związane te zjawiska?

*W przygotowaniach merytorycznych do tej części warsztatu pomoże ci książka Podpowiedzi znajdziesz na stronach: 26-29, 32-33, 60-61, 88-89, 116-117.

- Wprowadzenie do tematu karnawału i zapustów.

Zapytaj uczestników, jakie są ich ulubione święta oraz z jakimi porami roku się one wiążą? Czy wśród nich jest także karnawał? Poproś dzieci aby otworzyły książkę pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” na stronie 49. Zwróć uwagę wszystkich na ilustrację ukazującą tarczę etnogadkowego zegara oraz grupę karnawałowych przebierańców (scena pojawia się tuż po bożonarodzeniowej szopce). Zapytaj, jakie zwierzęta występują w korowodzie? Inne, dodatkowe pytania:
A czy wy braliście kiedyś udział w karnawałowych maskaradach?
Jak one wyglądały i za co byliście przebrani?
A czy wiecie skąd się w ogóle wzięła tradycja karnawałowych zabaw i kiedy je obchodzimy?

Moderując odpowiedzi na powyższe pytania postaraj się na bieżąco odwoływać do doświadczeń uczestników. Wyjaśnij, że współcześnie karnawalem nazywamy okres balów, maskarad, pochodów i zabaw, które znane są przecież na całym świecie i to od zarania dziejów. Zabawy te mają swoje tradycje jeszcze w dawnych czasach, kiedy to dobrobyt ludzi ściśle zależał od tego, czy po srogiej zimie na polach wyrosnie zdrowe i wysokie zboże oraz inne, jadalne rośliny. Dawniej, gdy sklepy nie były przecież tak łatwo dostępne, to właśnie samodzielne uprawy zapewniały ludziom pokarm i inne surowce niezbędne do życia, w tym również karmę dla zwierząt, a nawet materiał budowlany. Można więc powiedzieć, że czas oczekiwania na wzejście plonów był dla naszych przodków bardzo ważnym okresem, który również świętowano, organizując właśnie zabawy i maskarady karnawałowe, podczas których przebierano się za zwierzęta z polskich łąk i lasów. Zadaj uczestnikom kilka dodatkowych pytań, tj.:

Czy wiecie co mogły symbolizować maski naszych etnogadkowych przebierańców?
Z czym wam się kojarzą te zwierzęta? Jakie uosabiają cechy?
A czy słyszeliście kiedyś o zapustach?

- Wprowadzenie do tematu zapustów.

Po krótkiej dyskusji, w ramach podsumowania i wyjaśnień związanych z powyższymi pytaniami, rozpocznij wspólne czytanie książki pt. „*Etnogadki, opowiadki o dawnych obrzędach i zwyczajach*” z podziałem na role, według kolejności tj.:

Prowadzący

Rola Narratora, czyta tekst ze str. 52-53

Dziecko

W roli i w masce Sowy, czyta wiersz ze str. 52

Dziecko

W roli i w masce Niedźwiedzia, czyta dwie pierwsze strofy wiersza ze str. 53

Dziecko

W roli i w masce Kozła, czyta trzecią strofę wiersza ze str. 53

Dziecko

W roli i w masce Konia, czyta czwartą strofę wiersza ze str. 53

Dziecko 6

W roli i w masce Bociana, czyta piątą strofę wiersza ze str. 53

Przed rozpoczęciem wspólnego czytania, możesz zgodnie z przyznaną rolą rozdać poszczególnym uczestnikom przygotowane wcześniej wzory masek: bociana, niedźwiedzia, konia, kozła i sowy. W ten sposób wzbogacisz akcję włączając do zabawy humorystyczne i tematyczne rekwizyty, przez co pojawia się również szansa na to, że skutecznie zainspirujesz uczestników do podjęcia pracy warsztatowej.

- Podsumowanie części teoretycznej.

Po wysłuchaniu tekstu podkreśl, że karnawałowe zabawy, podobnie jak wiele innych obrzędów, miały charakter teatralny. Zapustne korowody były właśnie takimi kolorowymi, głośnymi spektaklami, pełnymi harców i śpiewów. Przebierańcy wierzyli, że tańcząc i przywdziewając stroje różnych zwierząt nabierają ich mocy, co może zachęcić wiosnę do szybkiego przybycia do wioski – a to oznaczało przecież dla wszystkich pomyślny plon i powszechny dobrobyt. Było więc czego wypatrywać. Opowiedz krótko o tym, że choć dzisiaj nie musimy tak uważnie wypatrywać wiosennych plonów, dawne tradycje karnawałowe ciągle nas dotyczą i chętnie bierzemy w nich udział. W ramach podsumowania wątku zadaj uczestnikom kilka pytań, tj.:

Które ze zwierząt występujących w etnograficznym korowodzie podobało wam się najbardziej i dlaczego?

Jakie jeszcze zwierzęta pochodzące z polskich łąk lub lasów potraficie wymienić? Co symbolizują wymienione przez was zwierzęta (jakie mają siły lub moce)?

(przykładowe odpowiedzi: wilk – przywództwo, sowa – mądrość, wiedza, tajemnica, lis – spryt, pies – wierność, mądrość, kot – magia, wiedza, pszczoła – pracowitość, troskliwość, kogut – wiara, nadzieja, wiewiórka – radość życia, mysz – skromność)

II. Część praktyczna

- Wstęp

Zanim rozpoczniecie prace nad karnawałowymi maskami zapytaj uczestników, które leśne lub polne zwierzę zechcą wybrać jako swoją postać i dlaczego? (z czym im się ono kojarzy, jakie ma cechy lub moce). Następnie przedstaw temat pracy warsztatowej – w ramach części praktycznej wykonacie własne maski, używając przy tym materiałów z recyklingu takich jak tektury, papiery, włóczki i ścinki.

- Prace manualne

Zaproś dzieci do stolików, na których już czekają wszystkie materiały. Jeszcze raz zaprezentuj wszystkim wzory gotowych masek, które zostały przygotowane wcześniej, przed zajęciami. Opowiedz w jaki sposób zostały wykonane. Następnie rozdaj różne szablony masek do odrysowania i wycięcia z tektury, a także pokaż uczestnikom jak ich używać. Zachęcaj dzieci do puszczania wodzy fantazji oraz własnej inwencji – liczy się pomysłowość, kreatywność i radosna twórczość.

- Zakończenie

Ogłaszamy koniec warsztatów, a następnie zapraszamy chętne dzieci na środek aby mogły zaprezentować innym swoje dzieła i krótko opowiedzieć o technice wykonania. Warto przy tym poprosić twórców o założenie masek i odegranie, w jaki sposób przedstawiony zwierz mógłby się zachowywać lub tańczyć w karnawale. Kolorowe maski świetnie też wypadną na wspólnym, pamiątkowym zdjęciu lub karnawałowym balu z prawdziwego zdarzenia, który również możecie zorganizować.

Przykładowe wykonanie masek

